

บทที่ 8

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการสื่อสารผ่านปกซีดีเพลงอินดี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างสรรค์ปกซีดีเพลงของศิลปินอินดี้ซึ่งได้แก่ ศิลปินในสังกัดบริษัทดนตรีขนาดเล็กและศิลปินอิสระ ที่ไม่อยู่ภายใต้การลงทุน การบริหารจัดการ และส่งเสริมการขายจากบริษัทดนตรีขนาดใหญ่ รวมทั้งความเข้าใจในประเด็นเรื่องการสื่อสารความหมายผ่านปกซีดี ทั้งจากมุมมองของผู้ผลิตหรือผู้เข้ารหัสสาร และจากมุมมองของผู้ฟังหรือผู้ออกรหัสสาร โดยผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวคิดต่าง ๆ มาประกอบการวิเคราะห์และอธิบาย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับจุดกำเนิดและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดดนตรีอินดี้ในฐานะสื่อทางเลือก แนวคิดกลุ่มศิลปะต่าง ๆ แนวคิดเรื่องการออกแบบปกอัลบั้ม แนวคิดเรื่องพื้นที่เพื่อการสื่อสารในงานออกแบบปกซีดี แนวคิดเรื่องการออกแบบสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีการพิมพ์ รวมทั้งแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อย

เพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้างต้น ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแนวทางเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการศึกษาแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth interview) จากผู้ผลิตสาร ได้แก่ ศิลปิน ช่างภาพ นักออกแบบปกอัลบั้ม และจากผู้ฟังเพลงอินดี้ ประกอบกับการวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) หรือเนื้อหาสารบนปกซีดีเพลงอินดี้ทั้ง 10 อัลบั้มที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ชื่อเพลงและแนวคิดในการผลิตอัลบั้ม (Album concept) โดยรวมแล้วมีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 43 คน

ผู้ให้ข้อมูลในส่วนของผู้ผลิตประกอบด้วย ศิลปินหรือผู้ออกแบบปกอัลบั้มที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 13 คน ได้แก่ คุณตุล ไหวซูลเกียรติ์ ศิลปินวงอะไรจ๊ะ, คุณรัฐสุราษฎร์รุ่งแสง ศิลปินวงโนเลนส์ โวเลนส์, คุณชูพล ศรีเวียง ศิลปินและผู้ออกแบบปกอัลบั้มวงวิเศษนิยม, คุณศรัณย์ วงศ์น้อย ศิลปินวงอะแคปเปลาซ่าเซเว่น, คุณนทีธรรม สุขประเสริฐ ศิลปินวงคินเดอการ์ทีน, คุณมหาสมุทร บุญรักษ์ ศิลปิน จีน มหาสมุทร บุญรักษ์, คุณยุทธพงษ์ ศิริบงกช และคุณยุทธนา มุ่งปั้นกลาง ศิลปินและผู้ออกแบบปกอัลบั้มวงกระด้น, คุณกนิษฐา วิกรัยศักดิ์ ศิลปินวงดับเบรนนอร์ธ, คุณธนบูรณ์ เทพบุตร ศิลปินและผู้วางแนวคิดปกอัลบั้มวงดับเบรนนอร์ธ, คุณดวงกมล บุญฤทธิ์ธงไชย ผู้ออกแบบกราฟิกปกอัลบั้มดับเบรนนอร์ธ, คุณชฎานี เลิศเทวศิริ ศิลปิน ไอศ ชฎานี เลิศเทวศิริ, คุณนฤต แก่นเพชร ศิลปินและผู้ออกแบบปกอัลบั้มวงฮูลิแกน

นอกจากนี้ ยังมีช่างภาพอีกหนึ่งท่านคือ คุณณัฐพร อาจกล้า และนักออกแบบที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในวงการออกแบบกราฟิกปกอัลบั้มในประเทศไทย 12 คน ได้แก่ คุณอนุศาสตร์ ทับทัน, คุณอุไรวรรณ พุทธิรักษา, คุณวรุตม์ บันยารชุน, คุณวรวิมล ดวงวุฒิกุล, คุณนนทวัฒน์ เจริญศาสตร์, คุณปีย์ ชันธวิทย์, คุณพอล อินทวิชัย, คุณภาณุ พันธุ์สินชัย, คุณเคลวิน ห่วง, คุณรักกิจ ครอบหาเวช, คุณพิชิต วิรังคบุตร และคุณนุติ นิมสมบุญณ์

ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รับสารหรือกลุ่มผู้ฟังที่มีประสบการณ์รับฟังเพลงอินดี้มาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 17 คน ได้แก่ คุณปรัชญา สิงโต, คุณศรัณย์ วงศ์ขจิตร, คุณวิสุทธิ ปานพุ่มชื่น, คุณตรีเทพ เขียวพอดิ, คุณสุชติพร ยอดศรี, คุณสุชาดา กองช้าง, คุณศาสวัต บุญศรี, คุณสุทธา เอกอำนาจ, คุณจิรากร ทฤษฎีรักษ์, คุณรัฐกร เหลืองอร่ามโชติ, คุณเสกสิทธิ์ แสงยศ, คุณพัฒนณี จรุงเมธี, คุณสมิทธิ์ ธิติธนสาร, คุณวริษฐ์ บุรณปีทมะ, คุณกอล์ฟ, คุณต้น และคุณจิบ ซึ่งไม่เปิดเผยชื่อ -นามสกุล

จากผลการศึกษา นำมาซึ่งข้อสรุปใน 3 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

8.1.1 พัฒนาการของวงการออกแบบปกอัลบั้มในประเทศไทย

จากการศึกษาสามารถแบ่งพัฒนาการของวงการออกแบบปกอัลบั้มในประเทศไทยได้เป็น 2 ยุค ดังนี้

ยุคแรก ถือเป็นยุคบุกเบิก เริ่มตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2520 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของอุตสาหกรรมดนตรีในประเทศ บริษัทดนตรีจะมีผู้ทำหน้าที่ด้านศิลป์เป็นผู้ออกแบบปกอัลบั้มในสังกัด โดยที่ยังไม่มีความตื่นตัวด้านรูปแบบและวิถีคิดในการนำเสนอเท่าใดนัก ในส่วนของปกอัลบั้มเพลงอินดี้ที่ยังเรียกกันว่าเพลงใต้ดินในยุคนั้นก็ยังไม่โดดเด่น ทั้งวัสดุและคุณภาพการพิมพ์ หลายปกอัลบั้มถ่ายเอกสารแทนการเข้าโรงพิมพ์เนื่องจากจำนวนผลิตน้อย รวมทั้งยังไม่มี การนำเทคนิคการออกแบบมาใช้ เป็นเพียงการจัดวางตามความพอใจอย่างไม่มีหลักการ เนื่องจากส่วนใหญ่ศิลปินดำเนินการเองทั้งหมดและไม่ได้มีความรู้เฉพาะด้านดังกล่าว จนกระทั่งระยะแรกของการก่อตั้งบริษัทดนตรีเบเกอรี่มิวสิค ในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงกว้างทั้งงานดนตรีและปกอัลบั้มในแนวทางใหม่ โดยนักออกแบบที่ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาดูงานต่างประเทศ ถือเป็น การปูพื้นฐานการเปิดรับของสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นที่น่านักออกแบบรุ่นหลังเข้าสู่สายอาชีพ

ยุคที่สอง เป็นยุคเฟื่องฟูของวงการออกแบบปกอัลบั้มจนถึงปัจจุบัน ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 วงการออกแบบปกอัลบั้มมีความตื่นตัวมากที่สุด เนื่องจากมีบริษัทดนตรีขนาดเล็ก และบริษัทจัดจำหน่ายหน้าใหม่เกิดขึ้นมากมาย ทำให้เริ่มมีการว่าจ้างนักออกแบบอิสระในการ สร้างสรรค์ปกอัลบั้ม อีกทั้งเป็นยุคที่เทคโนโลยีออกแบบกราฟิกและการพิมพ์เจริญก้าวหน้าขึ้นมาก

นักออกแบบจึงเริ่มศึกษางานต่างประเทศทั้งจากนิตยสารและอินเทอร์เน็ต แต่หลังจาก พ.ศ.2542 ถึงปัจจุบัน เมื่อการแข่งขันด้านเทคนิคและสไตล์มากขึ้น รูปแบบที่นำเสนอจึงเริ่มไม่มีความแปลกใหม่ อีกทั้งนักออกแบบที่ทำงานด้านนี้และเป็นที่รู้จักก็มีเพียงไม่กี่กลุ่ม โดยต่างก็มีพื้นฐานด้านภูมิหลังและประสบการณ์ใกล้เคียงกัน ทำให้แนวความคิดขาดความหลากหลาย จึงเริ่มเข้าสู่ระยะอิ่มตัวของวงการออกแบบปกอัลบั้มในที่สุด นอกจากนี้ ผลกระทบจากเทปผีซีดีเถื่อนและเอ็มพี 3 ก็มีผลให้ปริมาณการซื้อขายและการผลิตเทปซีดีลดลง ค่าเพลงจึงเริ่มหันไปพัฒนาธุรกิจดาวนโหลดและส่งเสริมการขายผลงานดนตรีในรูปแบบอื่นแทน โดยเฉพาะการขายโชว์หรือคอนเสิร์ตซึ่งเป็นรายได้ที่แน่นอนและจำนวนมากกว่า นักออกแบบด้านนี้จึงต้องขยับขยายสายงานตามไปด้วย

จะเห็นได้ว่าแรงผลักดันสำคัญที่ขับเคลื่อนวงการออกแบบปกอัลบั้ม มาจากการพยายามพัฒนาทางวิชาชีพของนักออกแบบในด้านดังกล่าว ที่กระตุ้นให้ค่ายเพลงหรือคนฟังเริ่มสนใจตาม สำหรับนักออกแบบกราฟิกที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในวงการออกแบบปกอัลบั้มในประเทศไทยซึ่งมีเพียงไม่กี่คน ส่วนใหญ่ก็มีที่มาของแหล่งความรู้ทางประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน ทั้งด้านอายุ การศึกษา ความสนใจ ตลอดจนประสบการณ์ทางวิชาชีพที่ผ่านมา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อหน้าตาปกอัลบั้มในประเทศไทยโดยรวม ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่กำหนดให้การสร้างสรรค์ปกอัลบั้มของนักออกแบบแต่ละคนแตกต่างกัน มาจากลักษณะองค์กรหรือระบบการทำงานของผลิตภัณฑ์ต่างกลุ่มกันเป็นสำคัญ

8.1.2 กระบวนการสร้างสรรค์และสื่อความหมายของผู้ผลิตปกซีดีเพลงอินดี้

กระบวนการสร้างสรรค์ปกซีดีเพลงอินดี้ทั้งที่สังกัดบริษัทดนตรีขนาดเล็กและศิลปินอิสระ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ

- 1) กระบวนการทางความคิดและการติดต่อสื่อสารก่อนการออกแบบ
- 2) กระบวนการออกแบบและผลิตต้นแบบปกซีดีเพลง
- 3) กระบวนการพิมพ์

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการทางความคิดและการติดต่อสื่อสารก่อนการออกแบบถือเป็นส่วนสำคัญที่กำหนดผู้ทำหน้าที่ออกแบบและรับผิดชอบในการทำงาน ซึ่งจะมีผลต่อการกำหนดแนวทางให้แก่ปกซีดีในขั้นอื่น ๆ ต่อไป ทั้งนี้ การสร้างสรรค์ปกอัลบั้มของศิลปินอินดี้โดยทั่วไปสามารถแบ่งผู้รับผิดชอบการผลิตได้เป็น 2 กรณี

กรณีแรก บริษัทเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสร้างสรรค์ปกอัลบั้ม ซึ่งอาจมอบหมายให้นักออกแบบในสังกัด, ว่าจ้างนักออกแบบอิสระ หรือบริษัทจัดจำหน่ายเป็นผู้ดำเนินการออกแบบและผลิตปกอัลบั้ม

กรณีที่สอง ศิลปินเลือกที่จะเป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งอาจเป็นผู้ออกแบบด้วยตนเองหากมีความสามารถด้านศิลปะ มิเช่นนั้นอาจเลือกให้वानคนรู้จัก, ว่าจ้างนักออกแบบอิสระ หรือบริษัทจัดจำหน่ายให้เป็นผู้ดำเนินการออกแบบและผลิตปกอัลบั้มให้

ผู้รับผิดชอบการผลิตทั้ง 2 กรณีข้างต้น นำไปสู่การมอบหมายงานให้แก่ผู้ออกแบบที่ต่างกลุ่มกัน ได้แก่ นักออกแบบในสังกัดบริษัทดนตรี นักออกแบบอิสระ นักออกแบบจากบริษัทจัดจำหน่าย คนรู้จักที่ศิลปินให้वानให้ช่วยออกแบบ และศิลปินออกแบบเอง

ผลการศึกษาพบว่า ในกระบวนการทางความคิดและการติดต่อสื่อสารก่อนการออกแบบมีความแตกต่างกันระหว่างผู้ออกแบบแต่ละกลุ่ม ได้แก่ เรื่องจำนวนผู้มีส่วนร่วมในการเข้ารหัสสาร โอกาสเข้าถึงข้อมูลทั้งจากการฟังเพลงและการพูดคุยกับศิลปิน หน้าที่รับผิดชอบ และงบประมาณการผลิตหรือว่าจ้าง ทั้งนี้ สถานะและศักยภาพของผู้ออกแบบแต่ละกลุ่มถือเป็นส่วนสำคัญที่มีผลให้การสื่อสารผ่านปกซีดีเพลงแตกต่างกัน กรณีที่ศิลปินออกแบบเอง จะเน้นสื่อสารถึงตัวตนและผลงานเพลงเป็นหลัก ขณะที่ผู้ออกแบบซึ่งเป็นนักออกแบบโดยตรง จะให้ความสำคัญกับการแสดงความสามารถตามสายอาชีพเพื่อสร้างสรรคงานให้ดูดีที่สุดใน และสื่อความหมายตามที่ตนเข้าใจได้

สำหรับกระบวนการผลิตและออกแบบต้นแบบปกซีดีเพลงอินดี้ ขั้นตอนดำเนินการระหว่างผู้ออกแบบแต่ละกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันนัก นั่นคือไม่ว่าผู้ออกแบบกลุ่มใด หลังจากกำหนดความคิดให้แก่ปกซีดีแล้ว ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการถ่ายภาพ (ถ้ามี) การตกแต่งกราฟิกคอมพิวเตอร์ และการผลิตต้นแบบปกซีดีเพลงเช่นเดียวกัน ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการพิมพ์ต่อไป ทั้งนี้ ผู้ออกแบบจะกำหนดความคิดในการสร้างสรรค์จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ บุคลิกของศิลปิน ชื่อเพลง เนื้อหา อารมณ์เพลง วัฒนธรรมต้นกำเนิดดนตรี แนวคิดเกี่ยวกับอัลบั้ม กลุ่มเป้าหมาย และเรื่องราวหรือมุมมองอื่นที่ผู้ผลิตต้องการสื่อสาร โดยผู้ออกแบบใช้ความคิดเหล่านั้นเป็นวัตถุดิบในการนำเสนอ ผสานกับปัจจัยด้านประสบการณ์ ความสนใจ ทักษะ และสไตล์ของผู้ออกแบบแต่ละคน ภายใต้เงื่อนไขของระยะเวลาการทำงาน งบประมาณ และขอบเขตหน้าที่รับผิดชอบ โดยผลรวมระหว่างที่มาของความคิด ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ออกแบบ และปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นตัวควบคุมนี้ จะปรากฏเป็นรูปธรรมผ่านทางรูปแบบเนื้อหาของปกซีดี

ในส่วนกระบวนการพิมพ์ปกซีดี พบว่า โรงพิมพ์ที่นิยมสำหรับบริษัทดนตรีขนาดเล็กและนักออกแบบอิสระ ได้แก่ บริษัทวีวัฒนาการพิมพ์ และโรงพิมพ์วงดาววัน เป็นต้น ซึ่งเป็นโรงพิมพ์ที่เข้าใจระบบการทำงานอย่างดี โดยเฉพาะปกซีดีเพลงอินดี้ที่มักสร้างสรรค์รูปแบบแปลกใหม่ ทั้งที่เน้นเทคนิคการพิมพ์ หรือการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่ใช่รูปแบบมาตรฐาน สำหรับผู้ผลิตที่มีเงินลงทุน

หรือให้ความพิถีพิถันในการผลิตมักเลือกใช้ระบบการพิมพ์แบบออฟเซต (Off set) เพื่อได้งานพิมพ์ที่คมชัดมีคุณภาพดี หรืออาจเลือกใช้ระบบการพิมพ์อื่นเพื่อสร้างเสริมลูกเล่นให้ผลงาน และลดต้นทุนการผลิต อย่างไรก็ตาม ปริมาณปกซีดีที่สามารถเข้าโรงพิมพ์ได้ต้องมีจำนวน 1,000 แผ่นขึ้นไป สำหรับศิลปินที่มีต้นทุนต่ำและจำนวนการผลิตน้อยจึงอาจเลือกที่จะพิมพ์ด้วยตนเองโดยใช้เครื่องพิมพ์ส่วนตัว หรือใช้การถ่ายเอกสารแทน ซึ่งคุณภาพของงานที่ได้ก็จะลดลงไปด้วย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกระบวนการสร้างสรรค์ปกอัลบั้มในบริษัทดนตรีขนาดใหญ่พบว่า มีปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการผลิตแตกต่างกัน 4 ประการ ได้แก่

1) *ลักษณะการกระจายงานขององค์กรหรือผู้ผลิต* เป็นส่วนที่กำหนดผู้มีส่วนร่วมในการวางเนื้อหาปกซีดี สำหรับผู้ผลิตอินดี้ซึ่งมีการทำงานที่ขึ้นกับตัวเองเป็นหลักและมีอิสระสูง รวมทั้งมีผู้ร่วมรับผิดชอบเพียงไม่กี่คน ผู้ออกแบบจึงเป็นผู้ควบคุมกระบวนการสื่อสารผ่านปกอัลบั้ม และการสื่อความหมายส่วนใหญ่ก็มาจากประสบการณ์ของผู้ออกแบบเป็นสำคัญ

2) *จุดมุ่งหมายในการผลิต* มีส่วนในการกำหนดหน้าที่ของปกซีดี ผู้ผลิตอินดี้สร้างสรรคผลงานเพลงโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตนมากกว่าการแสวงหาผลกำไรทางการค้า ไม่ว่าศิลปินจะมีฐานะอย่างไร หัวใจสำคัญร่วมกันอยู่ที่การนำเสนอผลงานด้วยความอิสระและเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ฉะนั้น หน้าที่สำคัญของปกซีดีซึ่งเป็นพื้นที่เพื่อการสื่อสารที่คนกลุ่มนี้มีอยู่อย่างจำกัด จึงต้องสะท้อนตัวตนและผลงานเพลงให้คนรับรู้ได้มากที่สุดด้วยเช่นกัน

3) *ระบบการผลิต* เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบของปกซีดี จำนวนการผลิต และเงินลงทุน ผู้ผลิตอินดี้มีจำนวนการผลิตน้อย และกำหนดเวลาวางแผนมีความยืดหยุ่นสูง คุณภาพและรูปแบบปกซีดีจึงขึ้นอยู่กับงบประมาณ ความพร้อม และความใส่ใจของผู้ผลิต

4) *กลุ่มเป้าหมาย* เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของปกซีดี ผู้ผลิตอินดี้มีช่องทางการเข้าถึงผู้ฟังจำกัด และความอิสระในการทำงานที่เปิดโอกาสให้สามารถสร้างสรรค์แนวทางดนตรีแปลกใหม่ได้มากกว่า จึงจำกัดกลุ่มผู้ฟังที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งสะท้อนมายังวิถีคิดและบุคลิกของปกซีดี ที่อาจไม่ได้ใช้ภาษาเปิดกว้าง และยังเป็นที่น่าสนใจกันเฉพาะกลุ่ม

ปัจจัยทั้ง 4 ประการข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงจุดยืนด้านวิถีคิดในการสื่อสารผ่านปกซีดีเพลงอินดี้ที่แตกต่างจากการผลิตโดยบริษัทดนตรีกระแสหลักขนาดใหญ่ 3 ประการที่สำคัญ ได้แก่

1) *โครงสร้างและรูปแบบ (Format) ของหีบห่อบรรจุซีดี* ที่ไม่มีลักษณะแน่นอนตายตัวตามแต่ความต้องการและความพร้อมของผู้ผลิต (by order) ต่างจากการผลิตโดยบริษัทดนตรีขนาดใหญ่ ซึ่งมีการผลิตแบบอุตสาหกรรม การกำหนดรูปแบบ ขนาด และจำนวนพับของหีบห่อซีดีจึงต้องมีมาตรฐาน เพื่อให้ง่ายต่อการผลิต และมีต้นทุนที่แน่นอน

2) รูปแบบ (Form) การสร้างสรรค์บุคลิกหน้าตาของปกซีดี การที่ปกซีดีเพลงอินดี้ไม่นิยมใช้ภาพหน้าตาศิลปินขึ้นปก หรือถ้าใช้ก็จะนำเสนอในมุมมองหรือบุคลิกที่แตกต่างไป เพื่อจะสะท้อนถึงวิถีคิดในฐานะผู้ผลิตอิสระที่มุ่งนำเสนอความแปลกใหม่ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความหลากหลาย โดยสามารถนำเสนอแง่มุมอื่น ๆ ได้มากกว่าแค่ความสวยงาม

3) เนื้อหาสาระ (Content) ที่นำเสนอผ่านปกซีดี เมื่อการผลิตแบบอินดี้เปิดโอกาสให้สามารถสร้างสรรค์ความหลากหลายได้มากกว่า เนื้อหาที่นำเสนอจึงเปิดกว้างขึ้นอยู่กับมุมมองความคิดและประสบการณ์ของผู้ออกแบบ โดยมากปกซีดีเพลงอินดี้จะถูกกำหนดแนวคิดมาจากรูปแบบดนตรี เรื่องราวเกี่ยวกับบทเพลงในอัลบั้ม หรือตัวตนศิลปิน ขณะที่ปกซีดีเพลงกระแสหลัก เนื้อหาที่สื่อสารจำเป็นต้องย่ำถึงแนวคิดในการผลิตผลงาน (Album concept) ซึ่งเป็นแกนสำคัญที่ถูกรวบรวมไว้แต่แรกเพื่อกำหนดแนวทางการทำงานในแต่ละอัลบั้ม

จากกรณีศึกษาปกซีดีเพลงอินดี้ทั้ง 10 อัลบั้ม พบว่า มีประเด็นการสื่อความหมายที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1) การสร้างความสนใจด้วยภาพที่ดึงดูดใจหรือเทคนิคแปลกใหม่ทางศิลปะการออกแบบ เพื่อเรียกร้องให้เกิดการรับรู้และจดจำได้บนแผง ซึ่งเป็นช่องทางโปรโมทอัลบั้มที่มีอยู่อย่างจำกัด

2) การสะท้อนวัฒนธรรมดนตรีโดยนำรหัสความหมายที่ผูกติดกับแนวดนตรีนั้น ๆ มาใช้ (Cultural code) เพื่อสื่อสารในผลงานและสื่อสารให้สอดคล้องกับกลุ่มคนฟังที่สนใจ

3) การแสดงบุคลิกและตัวตนศิลปิน ซึ่งจะเป็นตัวสร้างบุคลิกของปกอัลบั้ม

4) การแสดงทัศนคติของผู้ผลิตและสะท้อนสังคมในช่วงเวลานั้น

5) การสร้างคุณค่าเชิงสะสมในหมู่ผู้ฟังเพลงด้วยความพยายามพัฒนาคุณภาพหีบห่อความสวยงาม และการสื่อสารที่เป็นตัวแทนอัลบั้มอย่างแท้จริง ในหมู่นักออกแบบอาชีพส่วนใหญ่ นิยมสะสมซีดีเพลง โดยใช้ศึกษาอ้างอิงด้านวิถีคิดเพื่อเปิดโลกทัศน์และปรับใช้ในการทำงาน ซึ่งเป็นคุณค่าการสะสมในเชิงที่ใช้เป็นแหล่งอ้างอิง (Reference value)

ประเด็นความหมายต่าง ๆ ที่ผู้ผลิตสื่อสารผ่านปกซีดีเพลงอินดี้สามารถแบ่งรูปแบบการสื่อสารได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ปกที่สื่อความหมายชัดเจนด้วยรหัสภาษาที่เป็นสากลตามการนิยามของสังคม เรียกได้ว่าเป็นการสื่อสารเชิงรุก ที่พยายามเข้าหาคนฟัง

2) ปกที่สื่อความหมายด้วยรหัสภาษาเฉพาะกลุ่ม เป็นการสื่อสารเชิงรับที่รอให้ผู้คนหรือสังคมมาเข้าใจเขา โดยอาจสื่อสารถึงสิ่งใหม่ ๆ ที่ต้องอาศัยระยะเวลาการเรียนรู้

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ผลิตส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการสื่อสารผ่านปกอัลบั้มแบบภาพตัวแทน (Representational form) ซึ่งเป็นการสื่อสารในลักษณะแรก ที่ใช้ภาษาเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เปิดโอกาสให้ผู้รับสารอธิบายความหมายตามประสบการณ์เดิมของตน ขณะที่ผู้ผลิตส่วนน้อยที่ใช้รูปแบบการสื่อสารแบบนามธรรม (Abstract form) ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าการตีความอย่างมีเหตุมีผล และรูปแบบการสื่อสารสัญลักษณ์ (Symbolic form) ซึ่งจำกัดการตีความเฉพาะกลุ่มในวงแคบ ตามลักษณะการสื่อสารอย่างที่สอง ที่ค่อนข้างผูกขาดการสื่อความหมายในกระบวนการสื่อสารผ่านปกซีดีเพลง แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตเพลงอินดี้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ส่วนใหญ่พยายามเข้าหาคนฟังมากขึ้นด้วยการสื่อสารรหัสความหมายหลักที่ชัดเจนในการรับรู้ของคนฟังทั่วไป มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ภาษาเฉพาะเจาะจงเข้าถึงได้ยาก

8.1.3 การรับรู้และสื่อความหมายผ่านปกซีดีเพลงอินดี้จากมุมมองของผู้ฟัง

รหัสความหมายของผู้ผลิตที่ติดตั้งผ่านปกซีดีเพลงอินดี้ทั้ง 10 อัลบั้ม เมื่อศึกษาจากการรับรู้และตีความของผู้ฟัง พบว่า มีการสื่อความหมายในประเด็นต่าง ๆ ใกล้เคียงกับผู้ผลิต ได้แก่

1) การรับรู้ด้านความสวยงามแปลกใหม่ แม้รูปลักษณะของปกซีดีจะไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเท่ากับบทเพลงในอัลบั้ม แต่ผู้ฟังส่วนใหญ่ก็เลือกที่จะเปิดรับหรือให้ความสนใจกับอัลบั้มที่ปกซีดีสามารถดึงดูดใจได้มากกว่า

2) การสื่อความหมายถึงวัฒนธรรมดนตรีในอัลบั้ม ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้รับสารส่วนใหญ่สื่อสารถึงรองจากการรับรู้ความงามในระดับพื้นผิว

3) การรับรู้ภาพลักษณ์และบุคลิกศิลปินจากปกอัลบั้ม ซึ่งสื่อสารโดยตรงกับผู้ฟังที่มีบุคลิกสอดคล้องกัน

4) การสะท้อนสังคมและทัศนคติของศิลปิน ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้ฟังสามารถสื่อสารได้น้อยที่สุด มีเพียงการสะท้อนมุมมองต่อสังคมในเรื่องล่อแหลมทางเพศที่ผู้ฟังส่วนใหญ่สื่อความหมายได้สอดคล้อง

5) คุณค่าในเชิงการสะสม พบว่า ผู้ฟังที่สะสมซีดีเพลงมีสาเหตุมาจากความสนใจในด้านศิลปะการออกแบบหีบห่อซีดีที่สวยงามแปลกใหม่ ซึ่งเป็นเพียงส่วนน้อย เมื่อเทียบกับผู้ฟังที่สะสมเนื่องจากอุปนิสัยส่วนตัวที่ให้ความสำคัญกับการครอบครองวัตถุ (Possession value) มากกว่าแค่เพียงได้บริโภค

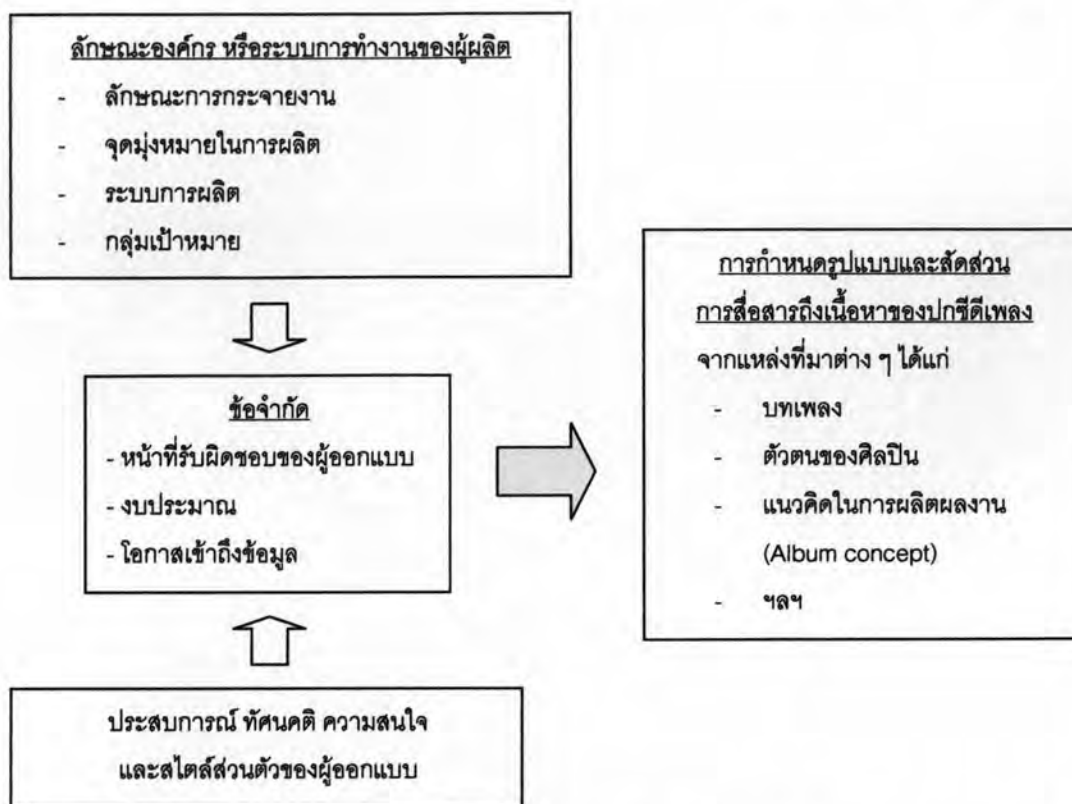
จากประเด็นความหมายต่าง ๆ ที่ผู้ฟังสื่อสารผ่านปกซีดีเพลงอินดี้ สามารถแบ่งรูปแบบการสื่อความหมายได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ การสื่อสารสอดคล้องกับผู้ผลิต การต่อรองความหมายและการปฏิเสธความหมายของผู้ผลิต พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการอ่านความหมายในรูปแบบต่าง ๆ มาจากการที่ผู้ฟังคาดหวังการสื่อสารผ่านปกซีดีเพลงในด้านที่สะท้อนวัฒนธรรมดนตรีในอัลบั้มเป็นสำคัญ จะเห็นว่าอัลบั้มที่ปกซีดีเน้นสื่อถึงแนวดนตรีและอารมณ์เพลง ผู้ฟังส่วนใหญ่จะสามารถสื่อสารได้สอดคล้อง แม้ว่าจะไม่เคยรับฟังบทเพลงในอัลบั้มมาก่อน ขณะที่ปกซีดีที่มุ่งนำเสนอตัวตน หรือมุมมองด้านอื่นของศิลปิน ผู้ฟังสามารถสื่อสารได้น้อยกว่า นอกจากนี้การถอดรหัสสารของผู้ฟังยังมาจากการเทียบเคียงกับประสบการณ์การรับรู้ที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปกอัลบั้มอื่นที่มีรูปลักษณ์หรือให้ความรู้สึกที่ใกล้เคียงกัน ทำให้ในหลาย ๆ ครั้ง ผู้รับสารจะต่อรองความหมายของเนื้อหาสารตามมุมมองที่มาจากประสบการณ์ของตน และอาจปฏิเสธการอ่านความหมายไปเลยในกรณีที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อรหัสความหมายที่ผู้ผลิตสื่อสาร

อย่างไรก็ตาม พบว่า การสื่อความหมายของผู้ฟังเพลงอินดี้ส่วนใหญ่ในการวิจัยนี้เป็นการสื่อสารถึงประเด็นหลักได้สอดคล้องกับการเข้ารหัสสารของผู้ผลิต แสดงให้เห็นว่าระหว่างผู้ผลิตและผู้ฟังต่างมีการเรียนรู้ร่วมกันในรหัสความหมายหลักที่สื่อสารผ่านปกซีดี ขณะที่ความหมายแฝงหรือรหัสรองอื่น ๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือภาษาศิลปะที่เฉพาะเจาะจง พบว่า ผู้ฟังที่มีพื้นฐานการศึกษาหรือประกอบวิชาชีพเกี่ยวข้องกับศิลปะและการออกแบบ จะสามารถสื่อความหมายจากปกซีดีได้กว้างกว่าผู้รับสารที่ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าว นอกจากนี้ ประสบการณ์ในการอ่านความหมายของผู้ฟังที่สอดคล้องกันยังเป็นผลมาจากการมีรุ่นอายุและความสนใจที่ใกล้เคียงกัน ตลอดจนมีประสบการณ์รับฟังเพลงอินดี้ซึ่งมีความหลากหลายเปิดกว้าง ฉะนั้น จึงมีส่วนในการหล่อหลอมมุมมองความคิดที่กลุ่มคนฟังเหล่านี้ใช้เป็นพื้นฐานในการแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ ใกล้เคียงกันด้วย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้ตอบข้อสันนิษฐานในสองประเด็น คือกระบวนการสร้างสรรค์และสื่อความหมายของผู้ผลิต รวมทั้งประเด็นการสื่อสารความหมายจากมุมมองของผู้ฟัง ดังนี้

1. กระบวนการสร้างสรรค์และสื่อความหมายของผู้ผลิตเพลงอินดี้ จากข้อสันนิษฐานที่ว่าแหล่งที่มาสำคัญของแนวคิดในการออกแบบปกอัลบั้มมาจากบทเพลง, ตัวตนของศิลปิน, หรือแนวคิดในการผลิตผลงาน (Album concept) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ผลิตจะสื่อสารถึงเนื้อหาในส่วนนี้หรือไม่ และสื่อมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดและจุดมุ่งหมายขององค์กรหรือผู้ผลิต รวมทั้งประสบการณ์ และสไตล์ส่วนตัวของผู้ออกแบบแต่ละคนเป็นสำคัญ ดังแผนภาพที่ 8.1 ดังนี้

แผนภาพที่ 8.1 ปัจจัยที่กำหนดรูปแบบและสัดส่วนการสื่อสารถึงเนื้อหาในด้านต่าง ๆ บนปกซีดีเพลง

จากเนื้อหา (Content) หรือแนวคิดการผลิตปกอัลบั้มที่มาจากแหล่งต่าง ๆ ข้างต้น ผู้ออกแบบสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรม โดยใช้รูปแบบ (Form) ของภาษาศิลปะเป็นตัวนำเสนอ จะเห็นได้ว่าปกอัลบั้มของศิลปินอินดี้ได้รับอิทธิพลความคิดในการออกแบบมาจากแนวคิดศิลปะตะวันตกสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่หลายแนวที่คนส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคย โดยเป็นรูปแบบที่แทบไม่ปรากฏในสื่อกระแสหลัก เช่น ศิลปะอ็อพอาร์ต ดาดา โคเนติกอาร์ต และคอนเซ็ปท์ซวลอาร์ต เป็นต้น ทั้งนี้ สามารถอธิบายได้จาก 2 เหตุผลที่สำคัญ คือ

1) ลักษณะการทำงานของผู้ผลิตอินดี้ขึ้นอยู่กับตัวเองเป็นหลักและมีอิสระสูง ไม่ถูกจำกัดความคิดในการสื่อสารด้วยกลไกการตลาด จึงมีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานรูปแบบแปลกใหม่ได้มากกว่า ซึ่งเป็นการเสนอบทบาทของสื่อทางเลือก (Alternative media) โดยพวกหัวก้าวหน้าของสังคม (Avant-garde) ที่ช่วยเปิดประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้ฟัง โดยความหมายของการสื่อสารนั้นอาจยังไม่เป็นที่เข้าใจชัดเจนในครั้งแรกของการเสพ แต่เมื่อเวลาผ่านไป มีผู้ผลิตผลงานลักษณะเหล่านี้มากขึ้น ผู้รับสารจะเริ่มสั่งสมความเข้าใจไปที่ละน้อย

2) ด้วยช่องทางการสื่อสารที่จำกัด ผู้ผลิตอินดี้จึงพยายามสร้างสรรค์ผลงานให้โดดเด่นด้วยภาษาแปลกใหม่ เพื่อเรียกร้องให้สังคมมองเห็นและมาเข้าใจมุมมองความคิดของพวกเขาในฐานะผู้ผลิตชายขอบ จะเห็นได้ว่า ผู้ผลิตอินดี้บางคนแม้มีงบประมาณจำกัด และไม่ได้ให้ความสำคัญกับปกอัลบั้มมากไปกว่าผลงานเพลง แต่ก็ยังดิ้นรนที่จะสร้างสรรค์ผลงานให้ดูดีที่สุดในสายตาของแฟนหรือว่าจ้างบุคคลอื่นช่วยออกแบบ

2. การสื่อสารความหมายจากปกซีดีเพลงอินดี้โดยผู้ฟัง จากข้อสันนิษฐานที่ว่าผู้ฟังจะสามารถเข้าใจความหมายได้ในกรณีที่เคยรับฟังบทเพลงในอัลบั้มมาก่อน พบว่า ในความเป็นจริงแล้ว การมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับผลงานมาก่อนนั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการอ่านความหมายสาร เพียงแค่เป็นส่วนที่ช่วยเสริมความเข้าใจให้ชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น แสดงให้เห็นว่า ในส่วนของผู้ฟัง การสื่อสารจากภาพและสัญลักษณ์บนปกอัลบั้ม เป็นกระบวนการที่แยกจากการสื่อสารบทเพลง เนื้อหาในอัลบั้ม หรือศิลปิน แต่ที่ผู้ฟังส่วนใหญ่สามารถสื่อความหมายได้สอดคล้องกับผู้ผลิต ก็เนื่องมาจากการมีความเข้าใจในรหัสความหมายหลักร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้ฟังเพลงอินดี้ ซึ่งต่างก็คาดหวังการรับรู้ในด้านแนวคิดที่เป็นสำคัญ *ข้อดี* คือช่วยให้สามารถสื่อสารได้ตรงกับผู้ฟังเป้าหมายของแนวคิดนั้น ๆ และช่วยสืบทอดอุดมการณ์ความหมายของวัฒนธรรมดนตรีต่าง ๆ ให้คงอยู่และงอกงามขึ้น แต่มี *ข้อเสีย* คือทำให้ผู้ฟังมองข้ามการสื่อความหมายถึงประเด็นอื่นที่ผู้ผลิตพยายามจะนำเสนอ หรือปฏิเสธการอ่านความหมายที่ตนไม่เข้าใจไปเลย นอกจากนี้ การที่มีพื้นฐานประสบการณ์รับฟังเพลงอินดี้มาก่อนก็ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญให้ผู้ฟังได้ขยายขยายความเข้าใจความหมายของภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมของดนตรีอินดี้ ที่เปิดกว้างมากกว่าสื่อกระแสหลัก รวมทั้งมีกิจกรรมและช่องทางซึ่งผู้ผลิตและผู้ฟังสามารถแบ่งปันความหมายร่วมกันได้ อย่างเช่น คอนเสิร์ต, นิตยสาร, วิทยุ, หรือเว็บไซต์ ที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

8.2 อภิปรายผล

จากข้อสรุป สามารถอภิปรายผลการศึกษาและข้อค้นพบที่สำคัญได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1) *หัวใจของการผลิตแบบอินดี้แท้จริงแล้วคืออะไร ?* ในเส้นทางสายดนตรีนั้น เมื่อเริ่มต้นผลิตผลงานเพลงในฐานะศิลปินอิสระ พอเติบโตและมีชื่อเสียงขึ้น บางศิลปินก็สามารถไต่ระดับขึ้นมาสู่การมีค่ายเพลงขนาดเล็กเป็นของตัวเอง โดยอาจรวมกับกลุ่มเพื่อนศิลปินอื่น ๆ เช่น ค่ายหัวลำโพงริตตี้มของศิลปินวงทีโบน ค่ายสมอลรูมที่มาจากการรวมตัวของ รุ่งโรจน์ อุปถัมภ์โพธิวัฒน์ (มือเบสกีตาร์วงครับ), นิตินาท สุขสุมิตร และเจตมนต์ มละโยธา (มือกีตาร์วงพราว) หรือค่ายแพนด้าเรคคอร์ดที่มาจากการรวมตัวของ โสมสิริ แสงแก้ว (อดีตมือเบสและนักร้อง

นำวงซัปโน และวงแบร์การ์เด็นท์ในปัจจุบัน), วรรณฤต พงศ์ประยูร และ ยุทธนา กะลัมพะเหติ (สมาชิกวงสไตลิสซันอนเซนส์) เป็นต้น ขณะที่บางศิลปินก็ถูกดึงเข้าสู่บริษัทดนตรีกระแสหลักขนาดใหญ่ เช่น บิ๊กแอส ซิลลี่ฟูล อะแคปเปิลล่าเซเว่น โจอ็บบอย ดาจิมี อีโบล่า ฯลฯ ซึ่งอิสระที่เคยมีก็จะถูกลดทอนลงภายใต้ระบบตลาดที่มีการผลิตแบบอุตสาหกรรม และจะมีศิลปินอิสระหน้าใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ โดยจะเคลื่อนตัวไปอย่างนี้เป็นวัฏจักร สำหรับศิลปินที่ไม่สามารถเติบโตขึ้นไปจนเป็นที่รู้จักหรือเดินตามเส้นทางนี้ได้ ก็อาจล้มหายตายจากไปในที่สุด ซึ่งมีเป็นจำนวนไม่น้อยเมื่อพิจารณาจากรายชื่ออัลบั้มที่มีผลงานออกมาเพียงชุดเดียวตามที่ผู้วิจัยรวบรวมไว้ในภาคผนวกหรือบางวงแม้จะยุบหายไป แต่สมาชิกก็ยังคงมีชื่ออยู่ในแวดวงเพลงไทยจนทุกวันนี้ อย่างเช่น ภากร มุสิกบุญเลิศ (อดีตมือเบสวงสยามซีเคร็ทเซอร์วิสและวงอะไรจีจะ) ซึ่งไปเป็นนักดนตรีในห้องอัดให้วงซี.เอ.ดี อัลบั้ม มิดไนท์เรนโบว์, ปิยนาศ กรัดศิริ (อดีตมือกีตาร์วงสยามซีเคร็ทเซอร์วิสและวงอะไรจีจะ) ปัจจุบันเป็นมือกีตาร์วงพาร์ทเมนต์คุณป้าที่มีผลงานออกมาอย่างต่อเนื่อง และยังเล่นกีตาร์ในห้องอัดให้วงรีโวลูชันด้วย, หรือนรเทพ มาแสง (อดีตมือเบสวงพอส) ก็ยังมีผลงานให้กับวงทีโบนและเครเชนโดในปัจจุบัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีศิลปินอีกกลุ่มหนึ่งที่ปฏิเสธระบบอุตสาหกรรม และเลือกที่จะสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองมากกว่าที่จะเดินตามวัฏจักรของเส้นทางสายดนตรี บางศิลปินเคยผ่านการทำงานในบริษัทดนตรีขนาดใหญ่มาแล้ว อย่างเช่น ญารินดา, เล็ก สุรัชย์ กิจเกษมสิน, เจ มณฑล จิรา, วงลำดวน ฯลฯ หรือบางศิลปินยังยืนหยัดที่จะทำเพลงเองแม้มีค่ายใหญ่มาชักชวน อย่างบอย โกสิยพงษ์ และวงพาร์ทเมนต์คุณป้า เป็นต้น

ไม่ว่าจะเป็นศิลปินอิสระหน้าใหม่หรือศิลปินหน้าเก่าที่เลือกจะอิสระก็ตาม เมื่ออยู่ในสถานะของศิลปินอินดี้แล้ว ปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ รูปแบบองค์กร จุดมุ่งหมายการผลิต ระบบการผลิต และกลุ่มเป้าหมาย ตามที่กล่าวไว้ในบทสรุป จะเป็นส่วนสำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตกลุ่มนี้สามารถสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ได้มากกว่า ซึ่งถือเป็นจิตวิญญาณของศิลปินอินดี้ที่ต้องสามารถแสดงออก (Expression) ได้อย่างเสรีและมีความหลากหลาย ไม่ว่าศิลปินจะมีต้นทุนการผลิตสูงหรือต่ำก็ตาม หัวใจสำคัญของความเป็นอินดี้ไม่ได้อยู่ที่งบประมาณการผลิตหรือการหวังผลกำไรทางการค้า หากแต่อยู่ที่ความมีอิสระในการสื่อสารหรือแสดงตัวตนเป็นสำคัญ

2) การรับอิทธิพลความคิดในการสร้างสรรค์ปกอัลบั้มจากศิลปะตะวันตกสมัยใหม่ และการย้อนกลับมาสื่อสารด้วยภาษาศิลปะตะวันออก ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปกอัลบั้มเพลงอินดี้ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลความคิดในการออกแบบมาจากศิลปะตะวันตกสมัยใหม่ถึงหลังสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีผลกระทบอย่างมากต่อวงการสร้างสรรค์งานศิลปะและการออกแบบทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย แต่มีอยู่อัลบั้มหนึ่งในการศึกษา คืออัลบั้มดับแจมเซซัน ของศิลปินดับเบรนนอร์ธ (ดังภาพที่ 8.1) ที่ผู้ออกแบบได้นำภาพ สัญลักษณ์ และตัวอักษร แบบอินเดียนมา

ผสมผสานในการออกแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับบทเพลงในอัลบั้มซึ่งมีกลิ่นไอของเครื่องดนตรีอินเดียปนเข้ามา สะท้อนถึงการเริ่มมองเห็นศักยภาพในการสื่อสารด้วยภาษาศิลปะแบบตะวันออกมากขึ้น เช่นเดียวกับกระแสสังคมระยะหลังที่ย้อนกลับมาให้คุณค่ากับแนวความคิดและภูมิปัญญาแบบตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ความงาม แฟชั่น หรือการท่องเที่ยว ขณะที่บทเพลงและศิลปะก็มีการผสมผสานความเป็นตะวันออกและตะวันตกเข้าด้วยกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัลบั้มเพลงในแนวดนตรีแบบเวิลด์มิวสิก (World music) ซึ่งเป็นการนำเอาดนตรีพื้นบ้านเข้ามาใช้ร่วมกับกับดนตรีฝั่งตะวันตก เช่น อัลบั้มทิกเก็ตทูเดอะมูน ของศิลปิน วรรณณา วีรยวรรณ ที่มีดนตรีของชาวพื้นเมืองในแถบอินเดียและเนปาลมาผสมผสาน ปกด้านในก็สื่อถึงกลิ่นไอดนตรีด้วยภาพศิลปินในเครื่องแต่งกายของชาติดังกล่าว (ดังภาพที่ 8.2) หรือหลายอัลบั้มของริค วชิรปิลันท์ ไม่ว่าจะเป็นชื่อเพลง เนื้อหา อารมณ์เพลง หรือภาพปกอัลบั้มที่นำเสนอกลิ่นอายแต่สะท้อนถึงดนตรีอินเดียและความรู้สึกแบบเอเชียทั้งสิ้น (ดังภาพที่ 8.3) เป็นต้น

รูปภาพที่ 8.1 ภาพปกอัลบั้ม Dub Jam Sessions ของศิลปิน Dubbrainers

รูปภาพที่ 8.2 ภาพปกในของอัลบั้ม Ticket to the moon ของศิลปิน วรรณณา วีรยวรรณ

รูปภาพที่ 8.3 ภาพตัวอย่างปกอัลบั้มของศิลปินริค วชิรปิลันท์

อัลบั้ม ปฐม (พ.ศ.2542)
สังกัด เบเกอร์มิวสิก

อัลบั้ม Rasmalai Chapter 1 (พ.ศ.2548)
สังกัด หัวลำโพงริคติม

3) ปัญหา อุปสรรค และการปรับตัวเพื่ออยู่รอดของผู้ผลิตอินดี้ ปัญหาสำคัญของผู้ผลิตกลุ่มนี้ได้แก่ เรื่องงบประมาณการผลิตและช่องทางการสื่อสารที่จำกัด โดยเฉพาะศิลปินอิสระบางกลุ่มที่มีเงินลงทุนไม่มากนัก อาจไม่สามารถเข้าห้องอัดเสียงได้บ่อยครั้งเพื่อผลิตมาสเตอร์เทปที่มีคุณภาพก่อนจะนำไปไรท์หรือปั๊มแผ่นเพื่อจำหน่าย หรืออาจไม่มีงบประมาณเหลือพอที่จะสร้างสรรค์ปกซีดีด้วยวัสดุและระบบการพิมพ์อย่างดีได้ ทางออกสำคัญที่ผู้ผลิตกลุ่มนี้เลือกใช้ได้แก่ การเสนอให้บริษัทดนตรีขนาดเล็กช่วยลงทุนให้ หรือร่วมกับบริษัทจัดจำหน่าย ซึ่งนอกจากจะปั๊มแผ่นและผลิตปกซีดีให้แล้ว ยังช่วยดำเนินการจัดจำหน่ายและโปรโมทอัลบั้มให้ด้วย จะเห็นได้ว่าศิลปินอินดี้ปัจจุบันหันมาใช้บริการบริษัทจัดจำหน่ายมากขึ้น จากตัวอย่างที่ศึกษาก็มีถึง 6 ใน 10 อัลบั้ม อย่างไรก็ตาม บริษัทจัดจำหน่ายจะทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดราคาขาย และกำหนดเนื้อหาที่สื่อสารผ่านปกอัลบั้ม ซึ่งอาจมีผลให้การออกแบบปกซีดีเพลงอินดี้มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปเพื่อการขายมากขึ้น และศิลปินมีส่วนร่วมในการสื่อความหมายผ่านปกซีดีเพลงของตนน้อยลง นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านช่องทางการเข้าถึงผู้ฟังที่เสียเปรียบกว่าอัลบั้มเพลงกระแสหลัก ซึ่งเข้าถึงคนฟังจำนวนมากได้ในเวลาอันสั้นผ่านสื่อมวลชนอย่างวิทยุและโทรทัศน์ แม้จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตอินดี้ส่วนใหญ่จะพบว่ามีการนำเพลงไปฝากเปิดทางสถานีวิทยุ แต่จำนวนครั้งของการเปิดออกอากาศก็น้อยมากเมื่อเทียบกับอัลบั้มในสังกัดค่ายเพลงซึ่งเป็นที่รู้จัก จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตอินดี้หลายรายเริ่มขยายขยายจากการสื่อสารผ่านปกซีดีมาใช้ช่องทางของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เช่นบริษัทดนตรีขนาดเล็กอย่างสมอลรูม ที่แทบทุกศิลปินต่างมีมิวสิกวิดีโอที่นำเสนอทางเว็บไซต์ของค่าย หรือในหลายเว็บไซต์ที่ให้ฟังเพลงออนไลน์ ศิลปินก็สามารถส่งเพลงเข้าไปเปิดได้เช่นกัน

4) ผลกระทบต่อปกอัลบั้มภายใต้ปรากฏการณ์โน้มเข้าหากันของคนตรีกระแสหลักและดนตรีอินดี้ ปัจจุบันมีผู้ผลิตเพลงอินดี้มากขึ้นที่พยายามสร้างสรรค์ผลงานที่มุ่งเข้าหาคนฟัง โดยมีการผลิตแนวดนตรีที่เอาใจตลาด รูปแบบปกซีดีจึงเรียบง่ายและสื่อสารชัดเจนขึ้นตามไปด้วย ขณะเดียวกัน ผู้ผลิตที่เป็นบริษัทดนตรีขนาดใหญ่เองก็พยายามขยายฐานคนฟังมาสู่ผู้ฟังอินดี้ที่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ และมีการสร้างสรรค์ผลงานเพลงที่เฉพาะกลุ่มมากขึ้น ตลอดจนรูปแบบของปกซีดีก็แตกต่างไปจากอัลบั้มซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นมวลชนทั่วไป โลกของอินดี้และสื่อกระแสหลักในปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่เชื่อมเข้าหากันมากขึ้น โดยแสดงออกผ่านมาทางภาษาดนตรีในผลงานเพลงและภาษาศิลปะในส่วนของภาพปรากฏต่าง ๆ รวมถึงปกอัลบั้ม การจะจำแนกชัดระหว่างการสื่อสารภาษาทั้งสองด้านของผู้ผลิตอินดี้และกระแสหลักจึงเป็นไปได้ยากขึ้น ความแตกต่างสำคัญจึงขึ้นอยู่กับระบบการทำงานของผู้ผลิตแต่ละกลุ่ม

5) อนาคตของปกอัลบั้มในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลและธุรกิจดาวนโหลดเสียงเพลง จากความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในอุตสาหกรรมเพลงปัจจุบัน ทั้งผลกระทบจากปัญหาเทปซีดีเถื่อนและเอ็มพี 3 ส่งผลให้บริษัทดนตรีเริ่มหันไปลงทุนในธุรกิจแบบดาวนโหลดมากขึ้น จะเห็นได้ว่าอัลบั้มที่ผลิตจากทั้งบริษัทดนตรีขนาดใหญ่และขนาดเล็กจำนวนมาก เริ่มมีเอกสารประกอบการดาวนโหลดผลงานเพลงแนบมากับแผ่นซีดี นอกจากนี้ ศิลปินยังหันไปให้ความสำคัญกับการขายโชว์หรือคอนเสิร์ตมากขึ้น โดยที่มีการผลิตเทปหรือซีดีเพลงเพื่อจำหน่ายน้อยลง ฉะนั้นความสำคัญของหีบห่อหรือบรรจุภัณฑ์ซีดีในอนาคตจึงย่อมจะลดลงตามไปด้วย การที่จะอยู่รอดในท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ศิลปินอินดี้ทั้งหลายจึงต้องปรับตัวเองเพื่อก้าวให้ทันกับกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่นานว่าธุรกิจดาวนโหลดอาจส่งผลดีกับผู้ผลิตที่มีเงินลงทุนต่ำ ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการปั๊มแผ่นและสร้างสรรค์หีบห่อ โดยเปลี่ยนมาอาศัยช่องทางของสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงคนฟังเป็นหลักแทน อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติของสื่อที่ต่างชนิดกันย่อมจะส่งผลต่อการเป็นพื้นที่เพื่อการสื่อสารที่แตกต่างกันไปด้วย

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ในอนาคตอาจเกิดสื่อเพื่อแนะนำและเป็นตัวแทนผลงานเพลงในรูปแบบอื่นแทนที่ปกอัลบั้ม เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับตัวของระบบอุตสาหกรรมดนตรี อย่างเช่นในต่างประเทศที่มีการสร้างสรรค์ปกอัลบั้มในรูปแบบของไฟล์รูปภาพ เพื่อให้ผู้ฟังเลือกดาวนโหลดได้เอง งานวิจัยนี้จึงอาจเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะสามารถนำมาใช้ประกอบการศึกษาถึงบทบาทของเอกสารแนะนำผลงานเพลงในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต แต่ทั้งนี้ก็ยังต้องสะท้อนและเป็นตัวแทนของผลงานอัลบั้มนั้น ๆ อย่างแท้จริงไม่แตกต่างไปจากบรรจุภัณฑ์เทปซีดีแบบเดิม

2) ท่ามกลางการถูกกลืนโดยบริษัทดนตรีกระแสหลักขนาดใหญ่ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีข้างต้น จึงน่าสนใจที่จะศึกษาต่อไปว่าผู้ผลิตดนตรีอินดี้มีวิธีการหาทางออกอย่างไรเพื่อที่จะอยู่รอด ในกรณีที่ยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระและไม่ต้องการถูกกลืนไปกับระบบ

3) เนื่องจากมีศิลปินอินดี้จำนวนมากที่ถูกดึงเข้าสู่อุตสาหกรรมดนตรีกระแสหลัก จึงน่าสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางการสร้างสรรค์และสื่อสารผ่านปกอัลบั้มของศิลปินกลุ่มดังกล่าวว่าได้เปลี่ยนแปลงวิธีคิดและรูปแบบการนำเสนอไปตามปกอัลบั้มเพลงกระแสหลัก หรือยังสามารถรักษาแนวทางแบบอินดี้เอาไว้ได้